

Sammanfattning

Inledning

Begreppen 'teknokrati' och 'teknokrat' används allt mer frekvent i det allmänna språkbruket och det hävdas ofta att teknokratiskt beslutsfattande, som en konsekvens av att politiska frågor blivit alltmer komplexa, har blivit allt vanligare (Boswell, 2009; Fischer, 1990; Radaelli 1999b). Samtidigt finns det mycket lite empirisk forskning på området och begreppet är outvecklat.

Teknokrater definieras vanligtvis som personer på maktpositioner som tillsatts på sina tekniska meriter eller mot bakgrund av sin expertis (Centeno och Maxfield, 1992; Cheng och White, 1990; Collier, 1979; Mizuno, 2009; Silva, 2008; Rowney, 1989; Wonka, 2007; se även Centeno och Silva, 1998b). Tjänstemän med teknisk eller naturvetenskaplig utbildningsbakgrund antas t.ex. ofta vara teknokrater. Den, inom statsvetenskapen, mest etablerade definitionen av teknokrati är troligtvis fortfarande 'ett system där makten innehas av (tekniskt skolade) experter på bekostnad av den traditionella politikern' (se Meynaud, 1969 s. 31).

Om vi är intresserade av att söka svar på frågor som om politiken blivit avpolitiserad (eller avideologiserad) och mer teknokratisk är dock definitioner som dessa otillräckliga eftersom deras användbarhet för analyser av individens attityder och beteenden är begränsat (Centeno, 1993; Putnam, 1977). Dessa definitioner, som baseras på personliga egenskaper, förutsätter att vi godtar en i stor utsträckning oprövat antagande om att personer med en viss (teknisk) utbildningsbakgrund kommer att känna en stark samhörighet med varandra och att de dessutom omfattar ett gemensamt särskilt förhållningssätt till politiken (Centeno, 1993, s. 310). I stället utgår den här avhandlingen från en mer subtil tolkning av begreppet teknokrati. Teknokrati ska här inte förstås som likvärdigt med expertstyre utan ett uttryck för att ett teknokratiskt förhållnings- och tillvägagångssätt dominerar det politiska beslutsfattandet (Fischer, 2000, Laird, 1990). Det avgörande för definitionen av teknokrati är då inte vem som styr utan på vilket sätt de styr. Med detta som utgångspunkt och med avstamp i den teknokratiska litteraturen utvecklar jag en analysram för att studera förekomsten av ett teknokratiskt så väl som ett demokratiskt

sätt att resonera på och rättfärdiga politiken ('technocratic and democratic mode of reasoning and justification'). Det övergripande syftet med avhandlingen är att utmana allmänna, och ofta oprövade, antaganden om teknokrater samt kritiskt ifrågasätta de etablerade måtten som används för att mäta teknokratisk mentalitet (som introducerades av Putnam (1973), fick en stor spridning genom Aberbach et al (1981) och fortfarande används flitigt se Lee och Raadschelders, (2008)), eftersom de riskerar att framställa en alltför enkel bild av verkligheten.

På ett övergripande plan vill jag lämna ett bidrag till den klassiska, men alltjämt aktuella, diskussionen om spänningen mellan teknokrati och demokrati. Med utgångspunkt i uppfattningen att beslutsfattarens attityder och handlande är en viktig faktor för i vilken utsträckning teknokrati och demokrati kan vara förenliga med varandra riktar jag sökljuset mot två centrala aktörer i politiken – tjänstemän och politiker.

Olika förhållningssätt till politiken

I avhandlingen fokuseras två olika förhållningssätt till politiken – ett demokratiskt och ett teknokratiskt. I tidigare forskning ställs vanligtvis teknokrati eller teknokratiska element mot demokratiska eller politiska element. Ibland beskrivs ett teknokratiskt förhållningssätt som ett rationellt och objektivt sätt att fatta beslut på medan politiken beskrivs som irrationell eller ideologidrivnen. Jag menar att detta sätt att beskriva de olika förhållningssätten på är missvisande. Uppdelningen betyder inte att ett teknokratiskt förhållningssätt är värderingsfritt, precis lika lite som ett demokratiskt förhållningssätt är irrationellt. I ett tidigt skede övervägde jag att använda begreppet 'politiskt' i stället för 'demokratiskt', men jag menar att även detta begrepp riskerar att vara vilseledande då det implicit får ett teknokratiskt förhållningssätt att framstå som det inte har med politik att göra. Politiker kommer frekvent att använda sig av båda förhållningssätten och tjänstemän är väl medvetna om att de arbetar i en politisk organisation. Även om jag har valt att beteckna de 'politiska' elementen som 'demokratiska' är det viktigt att påpeka att detta inte nödvändigtvis innebär att alla dessa element per automatik i alla lägen är bra för demokratin eller att alla de teknokratiska elementen per definition är odemokratiska. Politiker som lyssnar för mycket på särintressen utan att överväga det allmänna bästa kan utgöra ett lika stort hot mot demokratin som politiker som ignorerar forskning. De utgör bara två olika sätt att resonera på och rättfärdiga politiken. För att demokratin ska uppfattas som legitim kommer den att behöva vila på båda dessa förhållningssätt och därför är det nödvändigt att finna en balans mellan dem.

Ett teknokratiskt förhållningssätt framhåller att politiska beslut ska grundas på expertkunskap, fakta och forskning, vidare betonas vikten av måleffektivitet liksom ekonomisk och administrativ effektivitet. Enligt ett demokratiskt förhållningssätt ska politiska beslut vila på ideologisk övertygelse, vidare bör beslutsfattarna ta hänsyn till såväl den allmänna opinionen som särskilda intressen och partipolitiska förhandlingar spelar en central roll. Jag gör inga anspråk på att listan av element jag presenterar för respektive förhållningssätt är uttömmande, det ska snarare betraktas som ett första försök att utveckla en analysram för att undersöka närvaron av ett teknokratiskt såväl som ett demokratiskt sätt att resonera på och rättfärdiga politiken. Det har hävdats att dessa två förhållningssätt inte ska betraktas som så särskiljda som de föreslås vara på en teoretisk nivå (Aberbach et al. 1990; Albæk, 1995; Fischer, 1990). Även om de i det verkliga livet troligtvis är ihopflätade har det dock argumenterats för att de på ett analytiskt plan behöver särskiljas (Fischer, 1990). I avhandlingen återkommer jag dock till frågan om huruvida de bör betraktas som varandras motpoler eller inte.

Tre delstudier

Avhandlingen består av fyra delar: en inledande kapp samt tre separata artiklar: *What Makes a Technocrat?: Explaining Variation in Technocratic Thinking among Elite Bureaucrats* (publicerad i *Public Policy and Administration* 2011), *Public Policy-Making in the Minds of Technocratic Elite Bureaucrats: Preferred and Assessed Importance of Different Decision-Making Criteria* (inskickad till *International Political Science Review* med beslut i januari 2013 om att efter vissa revideringar skicka in manuset igen ("revise and resubmit") och *Science on Tap: The Use of Expert Knowledge in Parliamentary Debate* (inskickad till *Scandinavian Political Studies* och avaktat nu ett andra beslut efter att ha skickat in ett reviderat manus i januari 2013).

I föreliggande avsnitt följer en kort presentation av de tre artiklarna som ingår i avhandlingen. De empiriska studierna som ingår i artiklarna bygger alla på det svenska fallet. I artiklarna argumenterar jag genomgående för att det svenska fallet utgör ett bra fall för att studera närvaron av ett teknokratiskt sätt att resonera på och rättfärdiga politiken. Förklaringen till detta är den formella institutionella kontexten som sammantaget pekar på att det, om det ses som önskvärt, finns goda förutsättningar för ett teknokratiskt beslutsfattande. Den politiska beslutsprocessen i Sverige där offentliga utredningar har en central plats framställs ofta som rationell. I ett jämförande perspektiv anses forskningsresultat och akademisk expertis ha en relativt sett stor inver-

kan på det politiska beslutsfattandet, bland det högsta i jämförelse med övriga OECD-länder (www.sgi-network.org). Vidare är Regeringskansliet, även om det är politiskt styrt, främst en meritokratisk organisation och utskottssystemet i den svenska riksdagen möjliggör för ledamöter att specialisera sig och förvärva fördjupade kunskaper inom ett särskilt policyområde (Albæk, 2003).

Min uppfattning är att vi utifrån fallstudier kan dra lärdomar som har bäring även bortom de studerade fallen, men som med alla empiriska fallstudier måste vi vara försiktiga i våra generaliseringsambitioner. För att veta begränsningarna och möjligheterna att generalisera resultaten måste vi ha en god kännedom om vårt fall, samt veta om och hur det skiljer sig från andra fall (Gerring, 2007). I avhandlingen finns fler resultat som talar för kontextens betydelse (sakfrågekontexten, partikulturkontexten, departementskontexten, etc.). Det finns vidare även anledning att tro att resultaten kommer att variera mellan olika länder (se t.ex. Aberbach et al., 1981; Boswell, 2009).

Vidare är det även inledningsvis viktigt att klargöra att jag har studerat elitjänstemän och politiker (ledamöter) på en central politisk nivå i relation till beslutsfattande i en parlamentarisk representativ demokrati. Jag har inte studerat attityder bland tjänstemän och politiker på lokal nivå och inte heller i relation till politikens implementering och gräsrotsbyråkrater.

Mitt val att fokusera på två aktörer i den politiska beslutsprocessen ska inte tolkas som att jag ser andra aktörer som oviktiga eller ointressanta – tvärtom. I såväl avhandlingens kapp som dess artiklar återfinns diskussioner om experters inflytande och betydelsen av andra aktörer, som t.ex. allmänheten i stort, intressegrupper och myndigheter.

Även om min utgångspunkt är att elitjänstemän och politiker är centrala aktörer i den politiska beslutsprocessen kan frågan om möjligheten att förena teknokrati och demokrati givetvis inte enbart avgöras av dessa två gruppers åsikter, värderingar och beteende. Trots att antalet aktörer som har betydelse för beslutsprocessen är betydligt större än de som studeras i den här avhandlingen och trots governance-diskussionen menar jag att politiken fortfarande i stor utsträckning utformas i staten (government) och i det perspektivet utgör tjänstemän och politiker fortfarande mycket viktiga aktörer och därmed viktiga studiesubjekt.

Artikel 1

I den första artikeln söker jag förklaringar till variationer i graden av teknokratiskt tänkande bland tjänstemän. Jag ifrågasätter antagandet att tjänstemän med teknisk eller naturvetenskaplig utbildningsbakgrund är teknokrater. I motsats till tidigare resultat argumenterar jag i artikeln för att utbildningsbakgrund inte är en avgörande faktor för variationer i graden av teknokratiskt

tänkande bland tjänstemän. I stället föreslår jag, med utgångspunkt i institutionell teori och tidigare forskning, att vi kan förvänta oss att detta varierar mellan tjänstemän anställda vid olika departement. Detta skulle i så fall kunna vara ett uttryck för att tjänstemännen socialiseras in i särskilda departementskulturer. Jag föreslår vidare att graden av politisering (andel politiskt sakkunniga) i de olika departementen är en potentiell bakomliggande förklaring till dessa variationer, ju mer politiserat ett departement är desto mindre teknokratiska förväntas de tjänstemän som arbetar på departementet vara.

Hypoteserna testas empiriskt både genom att återvända till Putnams analyser från slutet av 1970-talet och genom att analysera svaren från en enkätundersökning som skickats till tjänstemän på svenska Regeringskansliet. För mer information om Putnams studie, se Putnam (1977). Den svenska enkäten skickades till alla icke-politiskt tillsatta högre tjänstemän som arbetar med utformningen av propositioner inom Regeringskansliet i Sverige. Enkäten skickades ut till 1741 tjänstemän och besvarades av 860, vilket ger en svarsfrekvens på 49,4 procent. Om man betänker det allmänt noterade problemet med svarsfrekvens i liknande elitundersökningar (som till stor del beror på en enkättrötthet och en ovilja att lämna skriftliga svar på kontroversiella frågor) och med tanke på enkätens omfattning (totalt 350 delfrågor), kan detta ses som tillfredsställande. (För liknande resonemang se Bailey, 2008, Öberg och Svensson 2010, Smith och Hay, 2008). En bortfallsanalys visade vidare ingen systematisk bias.

Resultaten av de empiriska analyserna visar att hypotesen om utbildningsbakgrund får dåligt stöd, i såväl en signifikantstest av Putnams analyser (Putnam har tidigare baserat på dessa analyser konstaterat ett stöd för hypotesen) som i analyserna av tjänstemännen i Regeringskansliet. Vidare visar den empiriska analysen att graden av teknokratiskt tänkande bland tjänstemännen i Regeringskansliet varierar beroende på deras departementstillhörighet. Dessutom finns det ett samband mellan graden av politisering och graden av teknokratiskt tänkande bland tjänstemännen, men detta resultat följer inte helt det förväntade mönstret. En större grad av politisering leder visserligen till en större tolerans bland tjänstemännen för politiker och det politiska, men tvärt emot det förväntade är det även tjänstemän som befinner sig i mer politiserade departement som i större utsträckning förespråkar neutralitet snarare än politisering (politisk opinionsbildning) bland tjänstemännen. Detta tyder på att politisering hjälper till att upprätthålla den klassiska Weberianska uppdelningen mellan tjänstemän och politiker.

Artikel 2

I artikel 2 utvecklar jag den ovan nämnda analysramen för att undersöka närvaron av ett teknokratiskt jämt ett demokratiskt sätt att resonera på. Med utgångspunkt i påståendet att tjänstemännens attityder och värderingar är av betydelse för i vilken utsträckning byråkratin kan vara förenlig med demokrati syftar denna studie till att öka kunskapen om tjänstemännens syn på utformandet av den offentliga politiken genom att studera teknokratiska tjänstemäns inställning till olika beslutskriterier.

Baserat på resultatet i den första studien väljer jag att göra en fallstudie av det mest teknokratiska departementet i Regeringskansliet – Jordbruksdepartementet. Det bedöms som mest intressant att studera dessa teknokratiska tjänstemän eftersom de kan anses utgöra det största hotet mot huruvida byråkrati och demokrati kan samspela (Putnam, 1977). Studien bygger på tidigare forskning kring den teknokratiska mentaliteten och empiriska studier av (teknokratiska) tjänstemän. Studien syftar till att utforska de teknokratiska tjänstemännens uppfattning om vikten av olika beslutskriterier, både hur viktiga tjänstemännen anser att de bör vara men även hur viktiga de tror att de skulle vara vid utformandet av olika typer av propositioner. Trots tidigare forskning på området har vi fortfarande mycket begränsade kunskaper kring vilka beslutskriterier tjänstemän uppfattar som viktiga då man ska fatta beslut om politikens innehåll.

Studien bygger på en enkätundersökning med hypotetiska scenarier där tjänstemännen har fått ange hur viktiga de anser olika argument bör vara och hur viktiga de tror att de skulle vara. (Enkäten finns i dess helhet som bilaga till Essay 2 i denna avhandling.) Tjänstemännen får ta ställning till fem olika hypotetiska scenarier med fem olika politiska förslag (hypotetiska propositioner) och för vart och ett av dem ange önskad och förväntad viktighet för tio olika argument som motsvarar de olika elementen i ett teknokratiskt respektive ett demokratiskt förhållningssätt. De olika scenarierna har valts utifrån att de representerar olika typer av politiska förslag som varierar i graden av politisk komplexitet och en bedömning av om de skulle få stor uppmärksamhet eller inte (de olika sakfrågorna är: en individuell föräldraförsäkring, en ny polishögskola, klimatpolitik, en ökad användning av växtfibrer i byggproduktionen och utländska kvinnors rätt till abort). Enkäten skickades till 64 icke-politiskt tillsatta tjänstemän, vilket var samtliga tjänstemän på Jordbruksdepartementet som arbetar med utformningen av propositioner. Svarsfrekvensen var 62, 5 procent (om vi tar hänsyn till det naturliga bortfallet, det vill säga de som inte längre var anställda eller tjänstlediga, n=35). Det empiriska urvalet är förhållandevis litet och studien ska i första hand ses som ett första försök att utmana den stereotypa bilden av en teknokrat som ibland

tecknas utifrån de traditionella måtten som används för att mäta teknokratiskt tänkande.

På ett övergripande plan bekräftar resultaten den förväntade uppfattningen att teknokratiska tjänstemän som helhet föredrar teknokratiska beslutskriterier framför demokratiska beslutskriterier. Samtidigt som de tror att de demokratiska beslutskriterierna (som helhet) skulle ses som viktigast. Studiens design möjliggör dock att vi även kan upptäcka viktiga och kanske mer oväntade nyanser. De teknokratiska tjänstemännen anser inte att alla demokratiska beslutskriterier bör vara lika oviktiga. Tvärtom anser de att vissa demokratiska beslutskriterier bör vara lika viktiga eller viktigare än vissa teknokratiska beslutskriterier. Detta gäller i synnerhet argumentet att de politiska besluten bör bygga på ideologiska överväganden. Jämte argument som betonar expertis och forskning bedöms dessa vara de enskilt viktigaste argumenten genomgående. De teknokratiska tjänstemännen anser alltså att politiken ofta i lika stor utsträckning bör bygga på ideologisk övertygelse som på forskning och fakta. Tjänstemännen har dock en betydligt mer negativ inställning till andra demokratiska beslutskriterier. Det gäller i synnerhet att man bör ta hänsyn till vad övriga stödpartier tycker (undersökningen genomfördes 2004 då Sverige styrdes av en Socialdemokratisk minoritetsregering med stöd från Miljöpartiet och Vänsterpartiet). I undersökningen finner jag inget starkt stöd för att tjänstemännens bedömningar varierar beroende på vilken typ av sakfråga som står på spel.

Artikel 3

Forskning av politikernas kunskapsanvändning har till största del fokuserat på i vilken utsträckning politiker använder sig av kunskap då de utformar politiska förslag. Vår kunskap om vilken roll den symboliska användningen av kunskap har för att rättfärdiga politiska positioner är betydligt mer begränsad. Detta gäller i synnerhet symbolisk kunskapsanvändning i partipolitiska sammanhang och sammanhang där det sker en politisk mobilisering. Nyligen publicerad forskning på området (Boswell, 2009), som bygger på fallstudier i Storbritannien och Tyskland, presenterar flera tänkbara förklaringar till när vi kan förvänta oss att politiker kommer att vara benägna att använda sig av kunskapsargument för att befästa sin ståndpunkt i den offentliga politiska debatten. Dessa studier lämnar viktiga teoretiska bidrag och erbjuder rika illustrationer, men det finns ett stort behov av ytterligare systematisk forskning kring detta.

Med utgångspunkt i tidigare studier presenteras tänkbara förklaringar (hypoteser) då vi kan förvänta oss att politiker kommer att använda sig av expertkunskap för att rättfärdiga sina ståndpunkter i debatten. Hypoteserna

som testas rör betydelsen av sakfrågornas karaktär, frågans uppmärksamhet i media, ledamotens parlamentariska roll (majoritet eller opposition) samt skillnad i partikultur. Hypoteserna testas empiriskt genom att analysera innehållet i samtliga 142 riksdagsdebatter som följde på en proposition under riksmötet 2009/10. Undersökningen använder en vid definition av expertkunskap där det viktiga inte är om det som sägs är sant utan att ledamoten själv betonar att det handlar om expertkunskap. Samtliga avsnitt I debatterna där ledamöterna refererar till forskning, experter, myndighetsrapporter men även rapporter skrivna av intresseorganisationer kodas som användning av expertkunskap. Även de fall där ledamoten inte specifikt refererar till forskning eller rapporter utan mer stödjer sitt argument på experternas åsikter kodas. Det gäller exempelvis uttryck som 'samtliga experter på området' och 'remissinstanserna myndighet x och myndighet y är mycket kritiska till förslaget'. Däremot kodas inte åsikter som uttrycks av intresseorganisationer eftersom de betraktas som 'intressen' och därmed hör hemma i ett 'demokratiskt sätt att resonera på och rättfärdiga politiken'.

Analyserna bekräftar många av hypoteserna. Precis som förväntat är kunskapsargument vanligare i debatter som rör frågor som domineras av en framträdande risk (t.ex. kärnkraftsfrågor) än i debatter som rör frågor där olika intressen och (moraliska) värderingar dominerar (t.ex. inkomsskatter). Det mest intressanta resultatet är dock kanske att majoritetsledamöter är mindre benägna att använda sig av kunskapsargument i debatten i jämförelse med medlemmar av oppositionen. En tänkbar förklaring till detta är att politiker som vet att de en dag kan komma att ställas till ansvar för beslut som i efterhand kan komma att framstå som felaktiga kommer vara, väl medvetna om den osäkerhet som omgärdar mycket forskning, mer försiktiga med att använda sig av kunskapsargument. Analysen uppvisar även skillnader mellan de olika partierna, alldeles oavsett om partiet befinner sig i majoritet eller opposition. Skillnaderna mellan partierna inom majoriteten respektive oppositionen är större än mellan majoriteten och oppositionen. Detta tyder på att skillnad i partikultur bör betraktas som en viktig förklaringsfaktor bakom variationer i politikernas kunskapsargumentation i den offentliga debatten.

Slutsatser

De olika studierna i min avhandling har sammantaget visat att det är möjligt att tänka i termer av sätt att 'resonera på och rättfärdiga politiken' vid en analys av övertygelser, värderingar, attityder och handlande hos olika aktörer i den politiska beslutsprocessen. I förhållande till den övergripande diskussionen kring spänningen mellan teknokrati och demokrati och det övergri-

pande syftet redovisar avhandlingen flera intressanta resultat och identifierar viktiga luckor i litteraturen. Nedan sammanfattar jag de viktigaste slutsatserna i nio punkter.

1. I framtida studier bör vi fortsatt ställa den empiriska frågan om vem som är teknokrat och inte anta att tjänstemän med en viss utbildningsbakgrund per definition är teknokrater. Utifrån mina forskningsresultat kan vi dra slutsatsen att utbildningsbakgrund inte är en viktig faktor för att förklara skillnader i graden av teknokratisk tänkande.
2. Teknokratiska och demokratiska sätt att resonera på och rättfärdiga politiken bör ses som två parallella dimensioner snarare än motpoler i en och samma dimension. Därför bör vi i framtida studier av teknokratiska och demokratiska attityder inte placera de två i motsatts till varandra. När vi tvingar respondenterna att välja riskerar vi att skapa en falsk dikotomi som inte har empiriskt stöd. I stället menar jag att vi bör använda mått liknande de som utvecklats i denna studie och som tillåter de svarande att uttrycka nyanser. Samtidigt kan vi genom att be de svarande rangordna olika element (i stället för att gradera dem var för sig) också lära mer om deras prioriteringar när olika kriterier kommer i konflikt med varandra. Jag inser att priset av att överge de traditionella måtten är att möjligheten att göra jämförelser över tid och rum går förlorad. I själva verket skulle jag säga att just detta är det vanligaste förekommande argumentet för att behålla tidigare använda mått trots en medvetenhet om deras eventuella brister. Detta problem är inte unikt för de traditionella måtten som presenteras i den här avhandlingen. Som forskare måste vi agera med gott omdöme. Är priset för en förlorad möjlighet till jämförelser i tid och rum större än risken för att måla upp en ofullständig eller i värsta fall felaktig bild? Alldeles oavsett är det viktigt att vi är tydliga med vilka slutsatser vi kan dra utifrån de använda måtten och att vi kritiskt reflekterar över deras brister.
3. En teknokratisk tjänsteman kommer sannolikt inte att vara lika fientligt inställd till alla element i det demokratiska sättet att resonera på och rättfärdiga politik. Trots det begränsade empiriska underlaget i min studie menar jag att vi inte bör tänka på teknokratiska tjänstemän i termer av den stereotypa bilden som producerats av tidigare enkätstudier.
4. Tjänstemän som arbetar i en politiserad kontext är sannolikt mer neutrala (och upprätthåller därmed den klassiskt weberianska uppdel-

ningen mellan tjänstemän och politiker) men samtidig även mer toleranta mot politik och politiska institutioner.

5. Politiker är mer benägna att använda sig av kunskapsargument för att underbygga sina ståndpunkter i sakfrågor som präglas av risk snarare än sakfrågor som präglas av intressen och värderingar.
6. Politiker använder sig inte oftare av kunskapsargument för att underbygga sina positioner i politiska frågor som rör social eller ekonomisk styrning än frågor som rör intressen och värderingar. Detta tyder på att det i den svenska kontexten är sannolikt att frågor som rör social och ekonomisk styrning fortfarande kretsar kring ideologi, i motsats till vad som verkar vara fallet i Storbritannien.
7. Politikernas användning av kunskapsargument i den parlamentariska debatten kan till viss del förklaras av deras parlamentariska roll. De som befinner sig i majoritet kommer mer sällan att använda sig av kunskapsargument än de som befinner sig i opposition. Detta tyder på att politiker som vet att de en dag kan komma att ställas till ansvar för ett beslut som i efterhand kan komma att betraktas som felaktigt kommer att vara mer försiktiga och kritiska i deras urval av kunskap och forskning för att underbygga sina påståenden.
8. Politikernas användning av kunskap i den parlamentariska debatten kan delvis förklaras av partitillhörigheten, vilket tyder på att det finns skillnader i partikulturen med avseende på användning av kunskap i politiska debatter.
9. Sammantaget visar resultaten av politikernas kunskapsanvändning i den parlamentariska debatten att, trots de relativt goda förutsättningarna att använda kunskapsargument i det svenska fallet, debatten till stor del inte tycks vara teknokratiserad, eftersom vi kan se bevis för variation i det här materialet.

Spänningen mellan teknokrati och demokrati kommer sannolikt att fortsätta existera, liksom den normativa diskussionen om vad som utgör en god balans mellan de två. Fortsatta studier av beslutsfattare, även utöver tjänstemän och politiker, och deras relation till ett teknokratiskt och ett demokratiskt sätt att resonera på och rättfärdiga politiken kan förhoppningsvis fortsätta att producera viktiga insikter med bäring på frågan om balansen mellan de två och möjligheterna att förena dem.

Referenser

Se referenslistan i avhandlingens första del (kappan).